

Ekskursionen til Sorø Akademis skove søndag 12. juni 1966.

Kl. 10 samledes ca. 70 medlemmer og gæster ved Ny Munkedamslinien i Broby Vesterskov, hvor kgl. skovrider J. E. Bruun bød velkommen til Sorø Akademis 1. skovdistrikt

Man kørte gennem Broby Vesterskov, hvor der var lejlighed til at se adskillige selvforryngelser af bøg, enforryngelsesmetode, der er karakteristisk for distriktet, som har ca. $\frac{3}{4}$ af det bevoksede areal på 1789 ha (ialt 2387 ha) med løvtræ, hvoraf langt den største del er bøg. På turen var der udsigt til de fredede enge vest for skoven.

Fra Broby Vesterskov kørtes ad landevejen med udsigt over Tystrup Sø til den ca. 19 ha store, fredede Suserup Skov.

Fra parkeringspladsen gik man gennem den vestlige del af skoven, der hovedsageligt er bøgeskov bestående af 300-400 årige gamle træer, en del 80-150 årige og en betydelig opvækst af 10-30 årige bøge med sparsom indblanding af andre træarter.

Mange af de gamle træer er mærket med "Z", der står for "zirtræ", en betegnelse, som skovrider Bruun mente, træerne havde fået for godt 100 år siden for at sikre, at de blev bevaret. Et enkelt af de gamle, virkelig tykke træer blev målt ved at fire af deltagerne - mangel på målebånd - tog hinanden i hænderne og således målte omkredsen i brysthøjde til fire "favne" = ca. 7 m (diameter 2,3 m). Til sammenligning kan anføres, at Madbøgen ved Ørbækklunde, der anses for at være en af landets tykkeste bøge er 7,3 m i omkreds (Kongeegen i Jægerspris Nordskov er 13,9 m - Beskrivelse af Madbøgen og Kongeegen, se Dansk dendrol. Årsskrift 1965, s. 140 og 132).

Kæmpebøgen står tæt ved nogle få gamle lindetræer (Tilia vulgaris), der vel for omkring 100 år siden blev plantet på denne plads, hvor hestene blev tøjret, når egnens befolkning holdt fest i Suserup Skov. På samme lokalitet står en hestekastanie. Begge disse to arter, der er indført til skoven, står sig villigt, ligesom det er tilfældet med æren (Acer Pseudoplatanus), der også må betragtes som en art, der ikke naturligt hører hjemme i vore skove.

Ved det hyggelige skovløbersted Sarauws Minde (Ålerestaurant), hvor man i gamle dage kunde købe en keddel kogende vand til te eller kaffe for 5 øre, bænkedes deltagerne sig, og skovrider Bruun gjorde rede for Akademiets skovhistorie med særligt henblik på Suserup Skov.

Skovene havde oprindeligt været administreret af skolens overhofmester. 1780 blev Esaias Fleischer, der i skovbrugshistorien kendes for sit "Forsøg til en Undervisning i det danske og norske Skovvæsen", 1779, udpeget til at udarbejde en skovbeskrivelse og en plan for skovenes behandling. Se A. Oppermann i "Skove og Søer under Sorø Akademi" (Sorø, Klosteret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne, bd. 2, 1931), hvor der er samlet mange oplysninger om Akademiets skove. Fleischer blev udnævnt til overforstinspektør, men fik, inden han skulde tiltræde, en bedre stilling som amtmand over Korsør og Antvorskov amter.

Som øverste leder af skovene ser vi i den følgende periode forstinspektørerne: Georg Wilhelm Brüel (1791-1805), Georg Chr. Ulrich (1805-1832) og Georg Sarauw (1832-1846). Alle tre Georg'er af tysk afstamning; de udarbejdede planer for skovene og fik bragt skovdriften på fode. Efter Sarauw fulgte Fr. Carl Eide (1846-1883), der var svigersøn af Sarauw, først som forstinspektør, siden som overinspektør, idet titelen ændredes, efter at han var blevet overforster i Nord-

sjælland, og ikke mere havde dagligt tilsyn med Akademiets skove.

De senere overinspektører; overførster P. E. Müller (1883-1920), skovdirektør H. Buchwald (1920-1936), skovdirektør Fr. Ararup (1936-1948), skovdirektør N. B. Ulrich (1948-1958) og skovdirektør H. Frølund (1958 -)

Fra driftsplanerne, men måske navnlig fra Vaupells beskrivelse i "De danske Skove", 1863, s. 214, får man indtrykket, at Suserup Skov var sat uden for den normale skovdrift. Vaupell skriver bl.a.: "Denne Skov er bleven behandlet som Lystskov, og det saaledes, at Alt fik Lov til at voxe, og Intet blev borttaget. Herved har en Del af denne Lystskov faaet et vildt Udseende".

Denne tilstand opretholdtes i den følgende tid, og 1925 blev skoven fredet efter en særlig overenskomst mellem Universitetet og Akademiet (professorerne Ostenfeld og Wesenberg-Lund). Fredningen var dog ikke total, idet der var enighed om, at elmen skulde holdes nede ved hugst. I de senere år har der dog ikke været hugget i skoven. De træer, der falder af sig selv, får lov til at blive liggende. Det udvalg, der nu forestår driften består af professorerne Kaj Berg og Knud Jessen samt distriktets skovrider.

Suserup Skov indgår i den store Tystrup-Bavelse fredning, der har været forberedt gennem adskillige år, og nu i foråret er endelig gennemført.

Skovrider Fritz Lorenzen, der bestyrede distriktet 1927-1961, berettede følgende lille anekdote om elmehugsten. Professor Wesenberg-Lund havde skriftligt klaget over, at Lorenzen havde hugget en mængde ask, en af de træarter, man ønskede at værne om. Ved den nærmere gennemgang af hugsten i skoven, viste det sig, at Wesenberg-Lund havde anset elmekævlerne, der endnu lå på skovbunden, for askekævler.

Forstkandidat Torben Hedvard supplerede skovrider Bruuns beretning med et citat fra 1680'erne. Det fremgik heraf, at Suserup Skov allerede dengang for størstedelen havde været bøgeskov. Hedvard efterlyste oplysninger, der kunde udvide kendskabet til skovens historie. Han havde læst Wesenberg-Lunds skrivelse om "askehugsten", men var først ved Lorenzens beretning blevet klar over, at det i virkeligheden drejede sig om en elmehugst. Hedvard studerer i øjeblikket skovens historie i forbindelse med de undersøgelser, som professor Helge Vedel er i gang med.

Professor Helge Vedel gav en redegørelse for det arbejde, som nu i foråret er udført for at beskrive skoven, særligt bundfloraen. Ved hjælp af Raunkiær's cirklingsmetode (nærmere oplysninger om metoden: C. Raunkiær: "Formationsundersøgelser og Formationsstatistik" Bot. Tidsskr. bd. 30, 1909, og T. W. Bocher og M. W. Bentzon: "Density Determination in Plant Communities", Oikos bd. 9, 1958) er der foretaget 30.000 analyser, og der regnes med endnu 20.000, der skal behandles i en datamaskine. Det var professor Vedels opfattelse, at der ikke bør gribes ind i skovens udvikling. Den grundige beskrivelse, der nu sker med støtte fra Statens almindelige Videnskabsfond, gør det muligt at registrere ændringer i skovtilstanden.

Tegneren Stubbe Teglbjerg, der er lærersøn fra Vester Broby, gav et fornøjeligt billede fra omkr. 1900 af landsbylivet og befolkningen, bl. a. af skovløberen, der dengang svang øksen og havde køer gående i Suserup Skov.

Tiden tillod ikke, at man vandrede gennem skovens østlige del, hvor bevoksningen er mere blandet - eg, elm, ask, samt en mængde forskellige buske og småtræer i undervæksten -, men dog at gå ned til bredden, hvorfra der er en herlig udsigt over Tystrup Sø til bankerne på den anden side af søen.

Ved frokosten på Parnas spenderede skovdistrikterne snaps, øl og kaffe. Formanden takkede skovrider Bruun for formiddagens ekskursion og begge skovdistrikterne for traktementet. Skovdirektør Poul Lorenzen og Stubbe Teglbjerg m. fl. fortalte minder om skoledagene på Sorø Akademi.

I tilslutning til frokosten afholdtes generalforsamling.

Efter frokost gik turen til Bromme Skov, hvor kgl. skovrider Th. Kaspersen bød ekskursionen velkommen til Sorø Akademis 2. skovdistrikt (1759 ha).

Første punkt var en gammel skovfyrplantage ved Bromme Sø. Bevoksningen, der er ca. 170 år gammel, stammer fra forstinspektør Brüels tid, da den tarvelige fæstebondejord, hvor skoven nu står, blev indtaget til skovdyrkning. De meget smukke fyrretræer, der er de ældste i Bromme Plantage, søges bevaret længst muligt. Nu og da går et træ ud, og det må hugges, ligesom der må foretages anden konserverende hugst. Den gamle skovfyrplantage i Bromme må betegnes som en af vore ældste, større bevoksninger af skovfyr, jævnaldrende med de gamle fyr i Troldeeskoven i Tisvilde Hegn.

Af de gamle planer fremgår det, at fyrrene i ungdommen var stærkt angrebet af nålesvamp, og mange planter gik ud. De har derfor stået temmelig spredt i ungdommen, og de smukke grenfri stammer, man nu ser, er oprenset kunstigt. Oprensningen fandt sted ret sent, og et stykke inden for den glatte overflade finder man ofte betydelige knaster. Til trods herfor er de store fyrrestammer dog værdifulde til mange formål.

Ved en kraftig storm i februar 1934 faldt der en mængde træer, såvel nåletræ som løvtræ i Sorø skovene. Værst gik det ud over Bromme Plantage, men den gamle fyrrebevoksning stod sig. Skovrider Fritz Lorenzen og skovrider G. A. Graae, der dengang var assistent hos skovrider Mundt på 2. skovdistrikt fortalte om stormen. Endnu medens stormen rasede, telefonerede Lorenzen til kunderne og fik solgt en mængde af det stormfældede træ. Stormen er beskrevet af Chr. Gandil i D. Skovf. Tidsskr. 1934, s. 329-373, hvor der findes flere billeder, der viser stormfaldet i Sorø Akademis skove.

Det næste punkt skulde have været naturforyngelse af bøg i Store Bøgeskov. Skovrider Kaspersen indså, at vi på grund af manglende tid, måtte springe dette punkt over, men bad deltagerne lægge mærke til bøgeskovdriften på distriktet under kørselen. Såvel den tidligere skovrider, K. H. Mundt (1907-1937), som skovrider Kaspersen havde i vid udstrækning anvendt naturforyngelse i bøg. Om Mundts skovbehandling kan læses i A. Howard Grøns nekrolog i D. Skovf. Tidsskr. 1945, s. 529-554.

Bøgen kommer ofte af sig selv i grupper, som der lysnes for. Der lægges vægt på, at der overholdes en stor overstandermasse, således at "chockvirkningen" i skoven ved overgangen fra den gamle til den ny bevoksning bliver så lille som mulig. Den lette skygge har en god virkning på de unge træers form - skyggeopdragelse. Den stærkt kalkholdige jord krævede til en vis grad denne særlige skovbehandling. Skovrideren viste et diagram, der angav vedforrådgennem en bøgebevoksningens liv, dels ved normal skovbehandling efter C. Mør: Møllers bonitetsvise tilvækstoversigter, og dels ved behandlingen på Sorø Akademis 2. skovdistrikt.

På et ret tidligt tidspunkt i bevoksningens liv - ved 80 års alderen - optræder de første grupper af bøgeselvsåning. Der lysnes for disse, hvorved bevoksningens vedforråd bliver mindre end vedforråd ved "normal" hugst. Kurven for vedforråd på Sorø 2. distrikt kommer således til at ligge forholdsvis lavt for de ældre aldersklasser. Diagrammet viste, hvorledes den langsomme afvikling af overstan-derne, der sker gennem 30-40 år, giver mulighed for opvækstgrupperne

til at komme op og få et vist vedforråd, inden de sidste overstandere hugges, og kurven for vedforråd på Sorø 2. distrikt kommer således til at ligge højere for de unge bevoksninger end ved "normal" hugst. De ældre opvækstgrupper bidrager i høj grad til at beskytte de grupper, der kommer sidst, enten det nu sker ved selv-såning eller plantning. Ofte plantes grupper af nåletræ, hvor bøgen ikke kommer af sig selv.

På køreturen gennem Bromme Skov var der lejlighed til at se en smuk blandingsbevoksning af rødgran og douglasgran på ca. 80 år. Douglasierne var omkring 35 m høje.

I Lille Bøgeskov og Store Bøgeskov fik deltagerne et udmærket indtryk af distriktets bøgeskovdrift, således som skovrider Kaspersen havde beskrevet den, en driftsform, der giver meget smukke skovpartier.

I det sydvestlige hjørne af Store Bøgeskov sås et glimt af skovridergården med det poetiske navn "Fredskovsminde".

I Store Bøgeskov er en af skovvejene åbnet for biltrafik, således at bilisterne kan køre helt til kilden ved Gyrstinge Sø. Vort selskab kørte videre ad den lukkede skovvej forbi den 300 år gamle bøgebevoksning, der står langs Gyrstinge Sø, og som i næsten 100 år har været drevet som lystskov. Der har kun været ført en meget lille hugst, og gamle træer, der er døde eller væltede har fået lov til at blive liggende.

Skovrider Kaspersen havde valgt at slutte ekskursionen på "Odderbjerg", hvor udsigten over Gyrstinge Sø er særlig smuk.

Københavns vandforsyning har kastet sine øjne på søen, og planerne går ud på at benytte søen som en slags vandreservoir, hvilket vil medføre, at vandstanden i søen vil variere så stærkt, at der kan blive op til $2\frac{1}{2}$ m fra laveste til højeste niveau. Konsekvenserne er alvorlige for søens omgivelser, særligt for bredderne, der på sine steder vil få meget brede, mudrede og så godt som vegetationsløse bæltter. Skovdistriktet og fredningsmyndighederne har protesteret, og en landvæsenskommission behandler i øjeblikket sagen.

Som afslutning på den festlige dag, der var begunstiget af godt vejr, bød skovrider Kaspersen deltagerne på tobak og forfriskninger. Kl. ca. 17 takkede skovrider A. Gram på deltagernes vegne for turen og traktementet, og skovrider Graae blæste "Jagt forbi" på parforcejagthornet.

Hørsholm 15. juni 1966.

P. Chr. Nielsen.

15. november 1966 er der endnu ikke truffet endelig afgørelse med hensyn til Gyrstinge Søes fremtid - Efter landvæsenskommissionens kendelse, der gav Københavns vandforsyning ret til at disponere over vandet i Gyrstinge og Haraldsted søer, er der blevet protesteret fra lokal side og sagen vil blive behandlet af en overlandvæsenskommission.

Referatet gennemlæst og korrigeret af skovriderne Bruun og Kaspersen